

Ritualinis kablys

Pavadinimas	Ritualinis kablys
Muziejus	Lietuvos dailės muziejus
Fondas	pagrindinis
Tipas	skulptūra
Sritys	dailė, liaudies menas
Pirminės apskaitos numeris	LDM ED 191535
Inventorinis numeris	LDM R 842
Matmenys	aukštis – 90,7 cm ilgis – 9 cm plotis – 3 cm
Medžiagos	medis, kriauklė
Sukūrimo data	XX a. vid.
Sukūrimo vieta	Papua Naujoji Gvinėja
Sukūrimo stilius ir periodas	Okeanijos menas

Vienas svarbiausių papuasų apeiginių ir buitinių objektų – juodas medinis kablys su klanų protėvio portretiniu atvaizdu ir pusmėnulio pavidalo kabinamuoju segmentu. Kablio viršuje išdrožta ovali pakabinimo kilpa su skylė virvei, po ja – ovalus, realistiškai traktuotas antropomorfinių bruožų veidas su juodai nudažytų kriauklių akimis ir reljefiniais lankelių motyvais. Tarp galvos ir kabinamojo segmento išdrožta eglutės motyvo principu sukomponuota pailga kompozicija, kurios viršutinė dalis sudaryta iš asimetriškai sudėtų ovalų ir kablių, ties viduriu sujungtų su asimetriškai nukreipta tokia pat kompozicija, išskylančia nuo kabinamojo segmento tarpuragio; asimetriškai sudėti kabliai ties viduriu sudaro ašurinę rombo formos segmentą, dekoruotą zigzago ir trikampiukų reljefiniu ornamentu. Kabinamasis segmentas dekoruotas kaip paukščio (kitur literatūroje tokios ikonografijos būtybė laikoma šikšnosparnio įvaizdžiu) galva su akių apskritimais ir zigzagu dekoruotais ragais; šio atvaizdo ir visos kompozicijos įrėžos išryškintos baltais kalkių arba rausvais ochros milteliais. Nugarinė galvos ir kablio pusė plokščia, o vidurinis segmentas toks pats kaip ir vaizdinėje dalyje. Kablys neabejotinai naudotas, vietomis apsitrynusi dažų danga, ypač briaunų, atsikišusių vietų; išbirę spalvoti milteliai iš įgilintų vietų. Nepaisant palankios globojančios protėvio išraiškos, keliose vietose kablys išgraužtas kenkėjų. Pagal paskirtį N. Gvinėjos kabliai skirstomi į apeiginius, protėvių bei priešų kaukolėms kabinti skirtus kablius ir buitinius kablius, ant kurių, įtaisytų aukštai gegnėse, kabinami Bilums (nerti krepšiai) su šeimos maistu, kad jų nepasiektų žiurkės ir pelės; ant kablių taip pat kabinami trapūs objektai, ginklai, įrankiai. Maisto kabinimo kabliai puošiami ornamentais ar antropomorfiniais įvaizdžiais tikintis, kad juose apsigyvens gerosios, namų ūkį saugančios dvasios; laikoma, kad dvasia nubaido parazitus nuo maisto, pakabinto ant tokio kablio, ir maistas ilgiau negenda. Apeiginiai arba ritualiniai kabliai, kuriems priskirtinas ir šis kablys, paprastai vaizduoja protėvių dvasias, yra puošiami kultūriškai ar dvasiškai svarbiais simboliais ir saugomi vyrų arba dvasių namuose (Haus tambarans); ant šių kablių kabinami krepšiai su vyrų maistu, skirtu jiems per ritualus, ir aukos protėviams – riešutai, sago, kokosai; ant jų taip pat gali kabėti kiti ritualiniai objektai. N. Gvinėje kabliai itin paplitę, jie yra nesuskaičiuojamų pavidalų, nors tyrinėtojai konstatuoja, kad kai kurių kablių pavidalai nepakitę šimtus metų. Kiekvienas klanas drožia savitus, mitinių klanų protėvių dvasių atvaizdais, totemų ir kultūrinių herojų įvaizdžiais dekoruotus kablius. Visi klanų vyrai turi bent vieną, dažniausiai po kelis kablius. Kablys kaip simbolis siejamas su „galvų medžiokle“ ir dažnai naudojamas drąsai ir galiai pabrėžti įvairiuose ritualiniuose objektuose. Kablio, net ir naudojamo buitiniams tikslais, pavidalas papuasų pasaulėvaizdyje turi metafizinį matmenį: kablys atspindi pirmykštį kosmoso padalijimą į dvi dalis principą, ant gegnės pakabinto kablio svyravimas išreiškia gyvenimo vyksmą; viena kablio pusė – dešinys smaigalys asocijuojasi su sėkme, kairys – su nelaime. Manoma, kad kabliai maždaug prieš 1000 metų pr. Kr. Okeaniją pasiekė iš pietryčių Azijoje ir Indonezijoje klestėjusių bronzos amžiaus civilizacijų. Visoje Pietryčių Azijoje didelis paukštis kalao (Rhyticeros) yra susijęs su siela, protėvių pasauliu ir dvasiomis. Jo didelis kablio pavidalo snapas dažnai vaizduojamas ant protėvių atvaizdų ir statulų, taip pat yra karių ir „galvų medžiotojų“ simbolinis aksesuaras. Kablys dabar išplitęs visoje Okeanijoje.

Aprašė Julija Mušinskienė